

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN ETKİNLİKLERLE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Editör

Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN

...Geleceğin Fikirleri...

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN ETKİNLİKLERLE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Editör: Mustafa KOCAARSLAN

Yazarlar: Ahmet ÇAKIROĞLU - Ahmet YAMAÇ - Ayşegül BAYRAKTAR -
Bengisu KAYA ÖZGÜL - Derya GİRGIN - Dursun AKSU - Ecenur ER - Elçin YAZICI -
Hacer ULU - Hasan Kağan KESKİN - Hayriye Gül KURUYER - Mustafa KOCAARSLAN
- Serpil ÖZDEMİR - Yahya Han ERBAŞ - Yusuf KIZILTAŞ - Zuhâl ÇELİKTÜRK SEZGİN

ISBN: 978-625-8499-06-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Dizgi & Grafik: Betül BAYRAK

Kapak Tasarımı: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara - Eylül, 2021

Baskı:

Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti. İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim:

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN ETKİNLİKLERLE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Editör

Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN

Yazarlar

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÇAKIROĞLU

Doç. Dr. Ahmet YAMAÇ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül BAYRAKTAR

Dr. Bengisu KAYA ÖZGÜL

Doç. Dr. Derya GİRĞİN

Dr. Öğr. Üyesi Dursun AKSU

Ecenur ER

Doç. Dr. Elçin YAZICI

Dr. Öğr. Üyesi Hacer ULU

Prof. Dr. Hasan Kağan KESKİN

Dr. Öğr. Üyesi Hayriye Gül KURUYER

Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN

Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Yahya Han ERBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl ÇELİKTÜRK SEZGİN

Bölümler ve Yazarlar

- Editör** Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN
ORCID ID: 0000-0003-3918-6589
- 1. Bölüm:** Türkiye'de İlkokul Türkçe Öğretim Programları
Doç. Dr. Derya GİRGIN
ORCID ID: 0000-0002-6114-7925
- 2. Bölüm:** Okuma Öğretimi ve Anlama
Prof. Dr. Hasan Kağan KESKİN
ORCID ID: 0000-0002-5495-1747
Doç. Dr. Elçin YAZICI
ORCID ID: 0000-0002-6679-4793
- 3. Bölüm:** Okuma ve Yazma Güçlükleri: Okuma ve Yazma Güçlüğü Olan Çocukları Tanıma, Eğitsel Değerlendirme ve Öğretimsel Uyarlamalar
Dr. Öğr. Üyesi Hayriye Gül KURUYER
ORCID ID: 0000-0001-9017-8432
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÇAKIROĞLU
ORCID ID: 0000-0003-0833-9597
- 4. Bölüm:** Yazma Öğretimi
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül BAYRAKTAR
ORCID ID: 0000-0002-1700-8899
- 5. Bölüm:** Dinleme Öğretimi
Dr. Öğr. Üyesi Dursun AKSU
ORCID ID: 0000-0002-4481-9793
- 6. Bölüm:** Konuşma Öğretimi
Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl ÇELİKTÜRK SEZGİN
ORCID ID: 0000-0001-7015-8426

- 7. Bölüm:** Kelime Hazinesi ve Öğretimi
Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN
ORCID ID: 0000-0003-3918-6589
Ecenur ER
ORCID ID: 000-0002-4185-0242
- 8. Bölüm:** Dil Bilgisi Öğretimi
Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR
ORCID ID: 0000-0002-8063-8690
- 9. Bölüm:** Metin Türleri ve Öğretimi
Dr. Bengisu KAYA
ORCID ID: 0000-0001-6299-1370
- 10. Bölüm:** Türkçe Öğretiminde Kullanılan Etkili Yöntem ve Teknikler
Dr. Öğr. Üyesi Yahya Han ERBAŞ
ORCID ID: 0000-0003-0802-4536
- 11. Bölüm:** Türkçe Öğretiminde Teknoloji Kullanımı ve Materyaller
Dr. Öğr. Üyesi Hacer ULU
ORCID ID: 0000-0002-7687-6370
- 12. Bölüm:** Türkçenin Yabancı ve İkinci Dil Olarak Öğretimi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILTAŞ
ORCID ID: 0000-0001-9434-4629
- 13. Bölüm:** Çocukların Dil Becerilerinin Değerlendirilmesi
Doç. Dr. Ahmet YAMAÇ
ORCID ID: 0000-0002-8027-5121

Önsöz

İnsanlar tarih boyunca dil aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurmuş ve ortak hareket ederek içinde yaşadığımız uygarlığı inşa etmişlerdir. Diğer taraftan evrimsel olarak dil, insan zihninin düşünce yaratma kapasitesini artırarak bilimsel bilgi ve teknoloji üretimine yeni bir boyut kazandırmıştır. Daha da önemlisi, bir kültür taşıyıcısı ve aktarıcısı olarak toplumsal hafızamızın korunmasına; değerlerimizin, gelenek ve göreneklerimizimizin kuşaklar boyu devam etmesine imkân tanımıştır. Bu hayati önemi bakımından, güzel Türkçemizi çocuklarımıza doğru ve etkili bir şekilde öğretmek, hem bireysel hem de toplumsal olarak en önemli sorumluluklarımızın başında gelmelidir.

Temel dil becerilerinin öğretimiyle ilgilenen bir akademisyen olarak, ilkökul öğrencilerinin en önemli güçlüklerinden birinin, dili doğru ve etkin kullanamama olduğunun bilincindeyim. Ne kadar donanımlı olur olsun, Türkçeyi doğru ve etkili kullanamayan öğrencilerin, sahip oldukları bu potansiyellerini yeterince ortaya koyamadıkları açıkça ortadadır. Bunun aksine, dili yetkin ve işlevsel kullanan bireyler, yaşamlarındaki diğer akademik ve sosyal beceri gerektiren durumlarda da bu üstünlüklerini devam ettirerek daha başarılı olmaktadır. Tam bu noktada, yoğun emek ve gayretlerle ortaya çıkan bu kitabın Türkçenin öğretimiyle ilgilenen tüm paydaşlara faydalı olacağına yürekten inanmaktayım.

Toplamda on üç bölümden oluşan bu kitapta; ilkökul Türkçe programları, temel dil becerilerinin (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) öğretimi, kelime hazinesini geliştirme yolları, dil öğretiminde etkili olan yöntem ve teknikler, okuma ve yazma güçlüklerini eğitsel değerlendirme ve güçlüklerin giderilmesinde öğretimsel uyarlamalar, dil öğretiminde teknoloji kullanımı, dil bilgisi öğretimi, metin türleri ve öğretimi, Türkçenin yabancı ve iki dilli olarak öğretimi ve dil becerilerinin değerlendirilmesi konularına yer verilmiştir.

Kitabın içerik kısmının oluşturulmasında, temel dil becerilerinin öğretimine ilişkin gerçekleştirilen güncel ulusal ve uluslararası yayınlar titizlikle incelenmiş ve aynı zamanda Millî Eğitim Bakanlığı ve Yüksek öğretim Kurulu'nun yeni programları göz önünde bulundurulmuştur. Bilindiği üzere son yıllarda, dil öğretimi alanında yapılan bilimsel çalışmalar yaygınlaşmakta ve çok sayıda kanıt temelli araştırma gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında, dil öğretiminde teknolojik araçların ve çevrimiçi öğrenme yöntemlerinin kullanımı giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda, kitabın içeriğinin alandaki bilimsel gelişmelere uygun olmasına ve pedagojik açıdan nitelik bir şekilde tasarlanmasına özen gösterilmiştir. Buna ek olarak, bir ilke olarak kuram ve uygulama dengesinin gözetilmesine dikkat edilmiş ve her bölüme ilişkin örnek uygulamaların sunulmasına

çalışılmıştır. Bölümlerin giriş sayfalarında yer alan kavram haritaları, anahtar kelimeler ve hedefler kısımları ile okuyucuların ön bilgilerinin etkinleştirilmesi, kalıcı öğrenmelerinin sağlanması ve okuma sürecine başlarken zihinsel olarak hazırlıklı olmaları amaçlanmıştır.

Kitabın hazırlanmasında büyük bir özveri gösteren ve uzun yıllar boyunca elde ettikleri bilgi birikimini hiç düşünmeden okuyucularla paylaşan kıymetli bölüm yazarlarımıza şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tereddütsüz her an sorularımıza cevap veren ve kitabın yayımlanması için son derece gayret sarf eden Vizetek Yayıncılık yayın koordinatörü Ferit RESULOĞULLARI'na teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak, bu kitabın ortaya çıkmasında sevgi dolu bakışlarıyla daima motivasyonumu artıran oğlum Can'a ve desteğini sürekli yanımda hissettiğim sevgili eşim Gülcan KOCAARSLAN'a sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

Ülkemizin farklı üniversitelerinde görev yapan değerli akademisyenlerin katkılarıyla ortaya çıkan bu kitabın, başta Sınıf ve Türkçe öğretmenleri olmak üzere, Türkçe öğretimi alanında çalışmalar yürüten akademisyen ve lisansüstü öğrencilerine, bu alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarına ve genel olarak dil öğretimine ilgili duyan herkese, hem teori hem de uygulama yönüyle katkıda bulunmasını umuyorum. Okuyuculardan tarafımıza ulaşacak her yapıcı eleştirinin kitabın içeriğini zenginleştireceğine inanıyor; bu doğrultuda kitabı okuyan tüm paydaşların katkısını bekliyorum.

Eylül 2021

Editör

Doç. Dr. Mustafa KOCAARSLAN

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....VII

BÖLÜM 1:

Türkiye’de İlkokul Türkçe Öğretim Programları..... 1

Giriş2

Eğitim Programları Genel Yapısı2

Türkçe Dersi Öğretim Programı3

Sonuç..... 13

Kaynakça..... 14

Derya GİRGIN

BÖLÜM 2:

Okuma Öğretimi ve Anlama 15

Giriş 16

Okuma Nedir? 16

Okuduğunu Anlama 33

Kaynakça.....49

Hasan Kağan KESKİN

Elçin YAZICI

BÖLÜM 3:

Okuma ve Yazma Güçlükleri:

Okuma ve Yazma Güçlüğü Olan Çocukları Tanıma, Eğitsel

Değerlendirme ve Öğretimsel Uyarlamalar 53

Okuma ve Yazma Becerilerine ve Güçlüklerine Genel Bir Bakış 54

Güçlüklerle Yönelik İlk İzlenimler: Okuma Yazma Güçlüklerinin Erken Belirtileri 56

Okula Başlama: Çocukların Okul Öncesi Dönem Gelişimlerinin ve Okuma Yazma Güçlüklerinin Erken Dönem Belirtilerinin Değerlendirilmesi..... 59

İlkokulda Okuma Yazma Güçlüğü Olan Çocukları Tanıma..... 60

Eğitsel Değerlendirme Süreci	64
Okuma Yazma Güçlüklerinde Öğretimsel Destek ve Uyarlamalar	64
Evde ve Okul Öncesi Kurumlarda Erken Okuryazarlık Becerilerini Destekleme ve Sınıf İçi Çalışmalar.....	66
İlkokulda Erken Müdahale ve Sonrasında Destek Çalışmaları.....	67
Yazma Güçlüğü Olan Çocuklara Destek Eđitimi	67
Okuma Güçlüğü Olan Çocuklara Destek Eđitimi.....	69
Destek Eđitimi Süresince Biliřsel, Duyuřsal ve Sosyal Geliřimin Desteklenmesi.....	72
Örnek Durumlar	72
Sonuç.....	80
Kaynakça	81

*Hayriye Gül KURUYER
Ahmet ÇAKIROğLU*

BÖLÜM 4:

Yazma Öğretimi	85
Giriş	86
Yazı Öğretiminde Uygulamalar.....	87
Yazılı Metin Türleri	91
Kaynakça	125

Ayşegül BAYRAKTAR

BÖLÜM 5:

Dinleme Öğretimi	127
Giriş	128
Dinlemenin Tanımı ve Öğretim Sürecindeki Yeri	129
Dinleme Türleri	134
Dinleme Stilleri	138
Dinlediđini Anlama.....	139

Türkçe Dersi Öğretim Programında Dinleme.....	141
Dinleme Becerisinin Öğretiminde Kullanılan Model ve Yöntemler	143
Dinleme Etkinlik Örnekleri.....	146
Dinleme Becerisinin Değerlendirilmesi.....	151
Sonuç.....	156
Kaynakça.....	157

Dursun AKSU

BÖLÜM 6:

Konuşma Öğretimi.....	163
Giriş	164
Konuşma Becerisi ve Önemi	164
Konuşmanın Temel Nitelikleri	166
Konuşma Türleri	168
Türkçe Dersi Öğretim Programında Konuşma Öğretimi (1.-4. Sınıf).....	170
İlkokul Çağı Konuşma Sorunları ve Nedenleri	171
Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Bazı Stratejiler ve Etkinlik Örnekleri	173
Sonuç.....	183
Kaynakça.....	185

Zuhal ÇELİKTÜRK SEZGİN

BÖLÜM 7:

Kelime Hazinesi ve Öğretimi.....	187
Giriş	188
Kelime Hazinesi ve Türleri	189
Kelime Bilgisi ve Düzeyleri	191
Kelime Hazinesi ve Öğretimi	193
Bireysel Kelime Öğrenme Stratejileri.....	195

2019 Türkçe Öğretim Programı'nda Kelime Öğretimi	198
Kelime Hazinesi ve Okuduğunu Anlamaya Katkısı	200
Kelime Hazinesini Geliştiren Öğretimsel Strateji, Uygulama ve Örnek Etkinlikler	201
Nitelikli Çocuk Edebiyatı Eserlerine Maruz Kalma ve Okuduğunu Anlatma	226
Sonuç.....	227
Kaynakça	229

Mustafa KOCAARSLAN

Ecenur ER

BÖLÜM 8:

Dil Bilgisi Öğretimi	235
Giriş	236
Dil Bilgisi	237
Dil Bilgisi Öğretimi.....	237
Dil Bilgisi Öğretiminin İlkeleri	239
Cumhuriyet Dönemi Türkçe Öğretim Programlarında Dil Bilgisi Öğretimi	240
2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında 1-4. Sınıflar İçin Dil Bilgisi Öğretimi Kazanımları	246
Öğretim Yaklaşımlarında Dil Bilgisi Öğretimi	255
Dil Bilgisi Öğretimi Alanları.....	259
Sonuç.....	273
Kaynakça	274

Serpil ÖZDEMİR

BÖLÜM 9:

Metin Türleri ve Öğretimi	277
Giriş	278
Metin ve Özellikleri	278

Metin Türleri ve Öğretimi	282
Sonuç.....	308
Kaynakça.....	310

Bengisu KAYA ÖZGÜL

BÖLÜM 10:

Türkçe Öğretiminde Kullanılan Etkili Yöntem ve Teknikler 313

Giriş	314
Türkçe Öğretiminde Sıklıkla Kullanılan Yöntemler.....	317
Türkçe Öğretiminde Yararlanılabilecek Teknikler	318
Sonuç.....	323
Örnek Etkinlikler.....	324
Kaynakça.....	326

Yahya Han ERBAŞ

BÖLÜM 11:

Türkçe Öğretiminde Teknoloji Kullanımı ve Materyaller 329

Giriş	330
Dil Becerileri ve Teknoloji	332
Türkçe Öğretiminde Kullanılan Teknoloji Temelli Materyaller.....	342
Türkçe Öğretiminde Kullanılan Teknoloji Temelli Uygulamalar.....	343
Türkçe Öğretiminde Teknoloji Temelli Uygulamaların Kullanılması	353
Sonuç.....	355
Kaynakça.....	378

Hacer ULU

BÖLÜM 12:

Türkçenin Yabancı ve İkinci Dil Olarak Öğretimi..... 385

Giriş	386
Türkçenin Yabancı ve İkinci Dil Olarak Öğretimi	386
İki Dillilik ve Çeşitleri	389
İkinci Dil Edinimi	393

Türkçenin İkinci Dil Olarak Edinimi.....	394
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi	394
Türkiye'deki Mülteci Çocuklara Türkçe Öğretimi	395
Türkçeyi İkinci Dil Olarak Edinen Tek Dilde Okuryazar İki Dilli Öğrenciler Bağlamında Yaşanan Sorunlar	395
Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrenciler Bağlamında Yaşanan Sorunlar	397
Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen ve İkinci Dil Olarak Edinen İki Dilli Öğrencilere Yönelik Etkinlikler.....	398
Örnek Ders Planı	418
Sonuç.....	419
Kaynakça	420

Yusuf KIZILTAŞ

BÖLÜM 13:

Çocukların Dil Becerilerinin Değerlendirilmesi	427
Giriş	428
Erken Okuryazarlık Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	428
Okuma Becerilerini Değerlendirmek İçin Çeşitli Türkçe Envanterler	429
Okumanın Anında Kayıt Formları ile Değerlendirilmesi (Running Record).....	432
Okuduğunu Anlamanın Değerlendirilmesi.....	434
Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi.....	438
Sözlü Dilin Değerlendirilmesi: Dinleme ve Konuşma	441
Portfolyo Değerlendirme (Öğrenci Ürün Dosyası).....	443
Gözlem ve Anekdot Kayıtlar.....	444
Öğrenci Görüşmeleri.....	445
Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme	446
Sonuç.....	451
Kaynakça	452

Ahmet YAMAÇ